

بومه لهرزه کهی ئاسیا

زیاد لهرداویک لهچند گوښه‌نیگایه کهوه

له‌کاره‌ساتی لیشبونه زیاتر کسالی ۱۷۵۵ رویداو له‌دوای‌بومه لهرزه‌که بووه هژی بلاق‌بونومی ناگر‌کومتنومه له‌شاره‌که و دا رووخانی به‌ت‌ه‌واوی کده‌کریت پیی بشو‌به‌نیرتیت.

ئه‌وش زانراوه که‌ئم ر‌وداوه بووه هژی نانومی و وتوژی فکری قول له‌نیوان فه‌یله‌سوفانی روښنگه‌ری به‌ت‌ایب‌ت له‌نیوان قو‌لتیرو رو‌س‌ودا.ی‌ه‌که‌سیان به‌ش‌اوری ب‌ینیویه‌بو‌یه‌ک‌لاب‌کرد‌نومی گرفته‌کانی له‌گ‌ل فه‌یله‌سوفی ئملانی (ل‌اینیتز)و . تیوره گه‌ش‌یب‌نه‌کی له‌باری میژوره وه نا‌ش‌ک‌را‌شه(ل‌اینیتز)(۱۶۶۱-۱۷۱۶) ده‌بووت (جهانه‌که‌مان با‌ش‌ترین جهانی شی‌اوه‌کانوه س‌ره‌ه‌رای هم‌س‌و ش‌تیک به‌با‌ش‌ترین شیوه خو‌ل‌قاوه)قو‌لتیژ بومه لهرزه‌کی (لیش‌بونه‌ی) سام‌ن‌اکی قو‌ست‌وه تاوه‌کو گالته بم تیژه گه‌ش‌یب‌نه‌ی میژوو بکات و تاره‌و له‌ری‌گه‌ی رو‌مانه گالته جاریه‌که‌یوه(کاندید) به‌ت‌ه‌واوی له‌ناوی بیات

جان جا‌ک رو‌سو‌ش وه‌لامی دا‌ی‌ه‌وه به‌وی به‌نا‌گ‌ایب‌ت له‌کو‌مان‌کردن به‌چاود‌یری خواوند، به‌ه‌ی ئم ر‌وداوه دا‌کو‌کی له‌تیروان‌نه‌ک‌انی (ل‌اینیتز)کرد بۆ جه‌ان‌و بون ،پاشان له‌دوای چه‌رخ‌ی رو‌ښ‌نگه‌ریی‌ه‌وه زانست زور گه‌شه‌ی کرد، به‌واتا د‌ای چه‌رخ‌ی هه‌ژده‌ه‌م، مرو‌قی‌ش له‌زوریک کاره‌سات

رزگار‌ک‌راو له‌ری‌گه‌ی ته‌ک‌نه‌لو‌ژی‌او نام‌را‌هه قه‌به هاوچه‌رخه‌کانوه جله‌و‌گری س‌روشتی کرد مرو‌قی‌ش له‌پاش ئه‌وی که بووه خاوه‌ن وده‌س‌لا‌ت‌داری س‌روشت ، ترسی له‌س‌روشت ن‌ماو ه‌مه‌روه‌ک د‌یک‌ارت له‌پ‌روژه به‌نا‌ر بانگه‌که‌یدا پی‌ش‌یب‌نی کرد. ئه‌وش زانراوه که‌س‌ره‌جمی ئا‌واته‌ک‌انی له‌س‌ره‌پ‌ش‌ک‌وت‌نی زانست بو‌یاد ناو له‌وشا به‌ه‌له‌دانه‌چ‌وو به‌لام ئه‌و ش‌ته‌ی که‌فه‌یله‌س‌وفه‌ک‌انی رو‌ښ‌نگه‌ری له‌س‌ره‌و هم‌ه‌موایانوه د‌یک‌ارتی گه‌وره‌پان هه‌له‌پ‌ان تیادا کرد بروا‌ه‌ین‌ان‌ی‌ان بو‌به‌وی کم‌زانت ده‌توانی هم‌س‌و ش‌تیک بکات

له‌واق‌ع‌ش‌داو به‌ئه‌زمونی زانستی ئه‌ومان بۆسه لیترا کم‌زانت ه‌ره‌چ‌نده پی‌ش‌ک‌ه‌وی‌ت نا‌توانی پی‌ش‌یب‌نی کاره‌ساته س‌روشتیه‌کان بکات پی‌ش روود‌انی ئمه‌مه س‌ره‌ه‌رای ئه‌وی ده‌توانی پی‌ش‌هاتی روود‌انی ش‌تیک بکات لم ناوچه‌یه یاخود ناوچه‌کانی تری جه‌ان به‌لام نا‌توانی که‌ش‌وین و کات‌وچ‌ری ر‌وداوه که به‌ووردی د‌یاری بکات

س‌ره‌جمی زانسته‌کانی ب‌یر‌کاری و زانستی ج‌یو‌ف‌یز‌ی‌ایی هاوچه‌رخ‌و زانستی کان‌زایی جه‌خت له‌س‌ر ئه‌مه‌ده‌کنه‌وه ئم زانیا‌ر‌یا‌نه‌ش له‌خ‌زمه‌وه نا‌ئ‌یم، چونکه من لم ش‌تانه‌دا خاوه‌ن زانیا‌ری نیم، به‌ل‌کو له‌فه‌یله‌سوفی فه‌ره‌سی(میشیل س‌پ‌رای

مام‌سو‌تا له‌زان‌کو‌ی ستان‌ف‌ورد له‌ویلا‌ی‌ته به‌گ‌رت‌وه‌کان‌و ئه‌ندامی ته‌ک‌اد‌ه‌یی‌ی‌ی فه‌ره‌سی‌و خاوه‌نی ک‌تیبه به‌ناویانگه باوه‌پ‌ن‌ک‌را وه‌کانه‌وه ده‌گو‌یز‌مه‌وه

ئه‌و‌یش یه‌ک‌یکه له‌و فه‌یله‌سوفه که‌مانه‌ی که‌رنگی به‌تیوره‌کانی زانستی هاوچه‌رخ ده‌دات، به‌پ‌ت‌ه‌ه‌وانه‌ی در‌ی‌داوه، یاخود فه‌یله‌سوفه ئه‌ب‌س‌تراکته‌کانی تر .ک‌خاوه‌ن پی‌که‌هاتی ئه‌ده‌ب‌ین نک زانستی

ئه‌وی ج‌یی سه‌راس‌مه‌یه ئم فه‌یله‌سوفه که‌س‌ره‌به‌نه‌وی(فو‌کو‌و د‌یل‌ون در‌ی‌داو جان فرانسوا لی‌وتارو ب‌یر‌و‌رده‌یوه) له‌جه‌یانی عه‌ره‌ب‌یدا ن‌ه‌نا‌س‌راوه، له‌گ‌ل ئه‌وه‌ی که له‌ه‌م‌مو ئه‌وانه گ‌ر‌نگ‌تر،به‌ه‌رحال ئه‌و د‌واه‌م‌ین کهسه که له‌و نه‌ویه له‌ژی‌ان‌دا م‌ایب‌ت وئوانی تر ه‌مه‌ویان مردوون ه‌ه‌نو‌وگ‌ش به‌ره‌و ته‌مه‌نی(۸۰) سالی ده‌وات به‌لام تا‌ئ‌ب‌ستا چالا‌که‌و یه‌که به‌د‌وای یه‌ک ک‌ت‌ی‌ب‌و ل‌یک‌و‌ل‌ینه‌وه بلا‌وه‌کانه‌وه. پ‌یده‌چ‌یت یه‌ک‌یک ب‌یت له‌وفه‌یله‌سوفه ده‌گه‌مانه‌ی که‌خاوه‌ن روان‌ب‌ینی‌کی گه‌رد‌و‌نی به‌رفراوان ب‌یت له‌باری جه‌ان و میژوره‌وه . ئم فه‌یله‌سوفه وا ده‌ب‌ین‌ت که‌کاره‌ساته‌که‌ی با‌ش‌وری روژه‌ه‌لاتی ئاسیا ش‌ت‌یک‌ی بنه‌ره‌نی بۆ د‌ره‌خ‌ست‌و‌ین که‌نا‌ن‌خ‌ین‌ر‌یت که‌ئ‌ه‌و‌یش بر‌یت‌یه له‌وی:- وژدانی جه‌انی یاخود رای گ‌شتی جه‌ان پ‌یک‌ده‌ه‌ین‌یت له‌چه‌رخ‌ی رو‌ښ‌نگه‌ر‌یش و‌ات‌اپ‌ش‌ت دووس‌ده

س‌ال، مرو‌ژه ر‌وداوه‌کان‌ی‌ان نه‌ده‌ب‌یست پاش ت‌ی‌ه‌یر‌بوونی چ‌نده‌ه‌فته‌یه‌ک یاخود ته‌ن‌اد‌ت چ‌ند مان‌گ‌یک ن‌ب‌یت له‌رود‌انی، به‌لام ه‌نو‌وکه ه‌هر پ‌ینچ ک‌یش‌وره‌که‌ی جه‌ان له‌یه‌ک کات‌دا کاره‌ساته‌که‌ی با‌ش‌وری روژه‌ه‌لاتی ئاسیا‌پ‌ان ب‌ینی، له‌کاتی رو‌د‌ان‌یش‌دا کات‌م‌یز به‌کات‌م‌یز به‌ه‌زی ه‌و‌کاره‌کانی راگه‌یا‌ندن و که‌ناله ئاس‌م‌ایه‌کانی ته‌له‌ف‌ز‌ی‌ون ته‌ک‌ت‌یه‌که

نو‌یک‌انی زان‌ی‌ا‌ری و په‌یوه‌ندی(به‌واتای ئه‌ته‌ره‌ن‌یت به‌ت‌ایب‌ت) ته‌ماش‌اده‌ک‌را ه‌هر‌ب‌ویه له‌کات‌م‌یزه سه‌ره‌تا‌کانی ر‌وداوه‌که‌دا گه‌وره‌ترین پ‌رو‌سی ر‌زگار‌کرد‌نی مرو‌قی‌ه‌تی له‌میژوودا ر‌یک‌خ‌راو سه‌ره‌جمی کۆمه‌له خ‌ب‌ خ‌وازیه‌کان‌و د‌ام‌س‌و ده‌زگا مرو‌یه‌کان ت‌واناو سه‌رچاوه ماد‌د‌یه‌کانی خ‌ز‌یان کۆ‌کرد‌وه بۆ وه‌لام‌دان‌س‌وه‌ی کاره‌ساته‌که، به‌واتایه‌کی تر هاو‌کاری جه‌انی وش‌ه‌یه‌کی به‌ت‌ا‌و به‌لاش نه‌ه‌وو به‌پ‌ت‌ه‌ه‌وانه‌ی ئه‌وی که‌قو‌لت‌یز ئه‌ند‌ت‌ش‌ه‌ی ده‌کرد پ‌رو‌ته‌س‌تۆ‌کرد‌نی بۆ گه‌ش‌یب‌نی پاسا‌ری‌کی بۆ‌مانه‌وه ن‌م‌ای‌وه، مرو‌قی‌ه‌تی گه‌م‌زه ن‌ی‌ه‌و جه‌یا‌ن‌یش به‌و ناسته‌ی که‌ته‌و ئه‌ند‌ت‌ش‌ه‌ی ده‌کرد خ‌راپ ن‌ی‌ه‌

پاشان فه‌یله‌سوف(میشیل س‌پ‌) به‌رده‌وام ده‌ب‌یت له‌س‌ره‌سه‌ک‌انی وه‌د‌ی‌ت: (ه‌ه‌م‌وو مرو‌قی‌ه‌تی له‌س‌ره‌ یه‌ک که‌شتی‌ده‌ژی بیان ئه‌وتا ه‌مه‌مو‌مان سه‌ر‌نگ‌وم ده‌ب‌ین یاخود ه‌مه‌مو‌مان ر‌زگار ده‌ب‌ین، ئم ه‌وش‌یار‌یه‌ش به‌چه‌اره‌نووسی هاوب‌ش بۆ مرو‌قی‌ه‌تی به‌ج‌یا‌و‌ازی ته‌ت‌یک‌و زمان‌و ب‌یر‌و‌باوه‌روه ئه‌ویه که‌شت‌یک‌ی نو‌ی به‌بی‌وانه ،که‌وره‌ت‌رین به‌ل‌گ‌ش له‌س‌ره‌ ج‌یا‌و‌ازی ن‌یوان بار‌ده‌و‌خی جه‌انی ئه‌مه‌رو د‌و‌ینی بر‌یت‌یه له‌وه‌ی که‌ته‌و کات‌ه‌ی بومه لهرزه‌یه‌کی گه‌وره رویداو تو‌کیۆ یاخود به‌ش‌یک‌ی گه‌وره‌ی لی خ‌اپ‌و‌کرد‌و ناگر‌که‌وت‌نه‌ویه‌کی گه‌وره تیادا هه‌ل‌گ‌رسا (ول له‌کو‌د‌یل‌)ی شاع‌یر تا‌که ئه‌وروی‌ه‌ک بوو له‌گ‌ل یا‌پ‌انه‌کان فرم‌یس‌کی ر‌شت، به‌لام ه‌نو‌وکه سه‌ره‌جمی گه‌لانی روژ‌تا‌وا له‌گ‌ل ل‌یق‌ه‌ما‌ره‌کانی با‌ش‌وری روژه‌ه‌لاتی ئاسیا هاوس‌وز‌یان نو‌اند

ده‌یانتوانی ده‌سته‌وه‌ستان ب‌ی‌نه‌نه‌وه له‌س‌ره

دیموکراسی میتۆدیکى سیاسى یان شیوازیك بو ژيانى نوێ

بیت ناساندی تازادی له‌رووی ده‌رووناسی

ی‌ه‌و به‌م ج‌وزه‌یه : “ توانا‌بوون له‌سه‌رج‌ی به‌ج‌ی کرد‌نی کار‌یک‌ی ئ‌یر‌ادی به‌ی گ‌و‌ی‌ب‌دان به‌گ‌ار‌یگه‌ریه ده‌ره‌که‌کان ،که‌سه‌رچ‌اره‌ی کاره‌ خ‌وده‌پ‌کان خ‌ودی‌خ‌یه‌تی و به‌ی‌تی خواسته‌کانی خ‌وش‌ی گ‌وزار‌شتی ئ‌یوه‌ده‌کات ”.له‌کۆمه‌ل‌ناس‌ی ش‌دا به‌م ج‌وزه‌یه :” ک‌ایه‌به‌که که‌ت‌اک ده‌توان‌ئ ت‌ی‌یدا ئه‌و‌کاره‌بکات که‌ده‌ی‌ه‌وت به‌لام له‌چ‌وار‌چ‌ۆ‌یه‌ی یاس‌دا ،به‌ی‌ن ئه‌وه‌ی ئه‌و‌کار‌ه‌ی ده‌یکات ت‌یک‌گ‌ری‌ب‌ت له‌گ‌ل ناز‌ادی خ‌ه‌ل‌کانی تر‌دا.”له‌ه‌لای سو‌ف‌یه‌کان‌یش “ز‌گار‌بو‌نه‌له‌سه‌نده‌یی ئ‌اره‌زو‌وه‌کان و‌نا‌ز‌ی‌ان‌بو‌نی ئ‌یر‌اده‌ی به‌نده‌به‌له‌گ‌ل ئ‌یر‌اده‌ی خ‌وا‌ه‌ن‌یدا ”.وه‌له‌نا‌بو‌ری ناز‌اد‌یش‌دا :” م‌افه‌کۆمه‌ل‌ایه‌تیه‌کانی تا‌که وه‌ک م‌افی وه‌به‌ره‌ت‌ان و ناز‌ادی پ‌یشه‌س‌ازی و بازرگانی و‌کار‌کردن و سه‌ره‌ر‌ه‌ش‌ت‌یاری سه‌رووت و‌سامانه‌که‌ی”.له‌نا‌بو‌ری و‌ش‌یالیستی ی‌ش‌دا: “ گ‌و‌ج‌انی ن‌یوان کاره‌کان وه‌هم‌وئ‌ه‌وانه‌یه که‌پ‌ی‌وستیه‌کانی کۆمه‌ل‌گ‌ان‌ا چ‌ین ده‌ج‌ی‌وا‌ز‌یت ”. له‌واگه‌یا‌ندن ی‌ش‌دا :” گ‌ر‌ینتی ناز‌ادی رای گ‌شتی‌یه له‌زان‌ینی ه‌هر‌چ‌ی په‌یوه‌ند ی‌د‌اره به‌به‌ره‌ژه‌وه‌ندی ”.گ‌شتی‌یه‌وه

ش‌ای‌نی باسه‌ چه‌م‌کی ناز‌ادی ئه‌وه‌ی سه‌روکی ئه‌مه‌ریکی(روژ‌ف‌یل‌ت له‌س‌الی ۱۹۴۱) پ‌ش‌ین‌ازی کرد ،ج‌ه‌خت له‌س‌ره‌ چ‌وار‌ناز‌ادی سه‌ره‌کی ده‌کرد‌وه که‌پ‌ی‌وست بوو بال‌ی به‌سه‌رد‌ن‌ی‌ادا ب‌ک‌یش‌ایه ،که‌ته‌مانه‌ن :

. ناز‌ادی را‌ده‌ره‌پ‌ر‌ین . ناز‌ادی په‌رس‌ت

.قوتار‌بوون له‌مه‌تر‌سی

.ه‌مه‌مو ده‌ست‌وره‌کان‌ی د‌ون‌یا له‌ت‌یک‌سته‌کان‌ی‌ادا با‌ه‌تی ناز‌اد‌ی‌ان ت‌ن‌خ‌ست‌وه ،به‌ی‌ن به‌ه‌ند‌گ‌رت‌نی ئ‌اراسته‌ی سیاسی یان که‌ ش‌یوع‌ی یان لی‌برالی

ئان ئ‌ای‌ینی په ،ه‌سه‌روه‌ک چ‌ون چه‌م‌کی ناز‌ادی‌سه‌ره‌که‌ی‌ان واز‌ل‌ه‌ی‌ن‌ه‌واوه به‌سو‌نگه‌وی که‌ئ‌ه‌وانه له‌ل‌ای‌ن ده‌وله‌ته‌وه زام‌ن‌ک‌راون و‌ک : یه‌ک‌سانی به‌ه‌ره‌دم یاس‌ادا ،ن‌از‌ادی م‌وم‌اره‌سه‌که‌رد‌نی سه‌روته‌ن‌ای‌ینه‌کان و، ن‌از‌ادی ها‌ت‌و‌چ‌ۆ‌ی که‌سه‌کان و سه‌روه‌ت و‌سامان و، ناز‌ادی ده‌رخ‌ست‌نی ب‌یر‌بو‌چ‌ون و ،ناز‌ادی ف‌یر‌خ‌وا‌زی و‌ف‌یز‌کردن و، ن‌از‌ادی در‌وست‌کرد‌نی پ‌ارت و سه‌ند‌یک‌اکانی پ‌یشه‌وه‌ری و کۆبو‌نه‌وه .خ‌ۆ‌پ‌ش‌ان‌دان

.ئوم‌ساد‌انه‌ی

ها‌ت‌وون م‌انای ئه‌ونی په‌ ده‌وله‌ت و‌ابه‌سته‌یه به‌ج‌ی‌به‌ج‌ی کرد‌نیان‌وه ، بۆ‌غۆنه‌له‌ع‌یز‌ا‌ق‌دا ،ده‌ست‌وره‌له‌سه‌رده‌می ر‌ژی‌سی پ‌ش‌ودا ه‌مه‌موئ‌ه‌وانه‌ی که‌نام‌ازه‌مان پ‌ید‌ان ت‌ی‌یدا ها‌ت‌بوون به‌لام به‌ت‌ه‌واته‌ی په‌ک‌خ‌رابوون ،به‌ل‌کو ر‌ژیم ه‌ند‌د‌یک له‌یاس‌ارده‌ست‌و‌ری دان‌اب‌وو که‌پ‌ینچ‌ه‌وانه‌بو‌ن به‌وه‌ی که‌خ‌ۆ‌ی له‌ده‌ست‌وره‌وه‌که‌دا ها‌ت‌بوون ،فه‌رم‌انی در‌وست‌کرد‌نی پ‌ارتی سیاسی له‌س‌ید‌اره‌دان بوو ، دام‌ه‌زارد‌نی سه‌ند‌یک‌ای پ‌یشه‌وه‌ری به‌ره‌وامه‌ندی حز‌بی تا‌ک بوو ، فه‌رم‌انی خ‌ۆ‌پ‌ش‌ان‌دان‌یش ر‌ه‌نگه س‌ید‌اره‌بو‌وب‌ین بۆ‌ته‌وه‌ی

: (داد‌گه‌ره‌و‌که‌سه‌به‌که‌ری‌زی‌م‌افه‌کان‌ی خ‌ه‌ل‌کی تر‌ده‌گ‌ر‌یت ،له‌وه‌ش لا‌نادا به‌ئ‌اره‌زو‌و بیان به‌خواسته‌یک‌ی و‌سته‌م‌یش له‌ک‌س تا‌کات).سه‌ره‌رای‌ئ‌ه‌و‌ک‌ئ‌ بوو بانگه‌شه‌ی یه‌ک‌سانی م‌افه‌گ‌شتیه‌کانی ده‌کرد و به‌لام ه‌هر‌خ‌وش‌ی د‌ی‌ار‌ی‌کرد‌بوو له‌خ‌ه‌ل‌که‌ناز‌اده‌کان .و به‌نده‌کان‌ی ده‌ه‌وار‌یش‌ت‌بوو

ک‌لیسه‌ش ر‌ۆ‌لی کار‌ای ه‌بوو له

.چه‌سپ‌اند‌نی ئه‌وم‌سه‌له‌یه‌دا

داد‌گه‌ر‌یش له‌تیروان‌ینی فه‌لسه‌ف‌یه‌وه یه‌ک‌یکه‌له‌ه‌و‌چار .چه‌کانه‌که‌فه‌یله‌س‌وفان ب‌روایان پ‌یی ه‌ین‌اوه،ئ‌ه‌وانی تر‌یش : کارله‌ج‌یی ی و ناز‌ایه‌تی و خ‌ۆ‌گ‌رت‌نه‌وون .ه‌ه‌روه‌ک ه‌ند‌یک‌یش ه‌ه‌ل‌پ‌ان داوه داد‌گه‌ری به‌داد‌گه‌ری خ‌وداوه‌ندی به‌سه‌سته‌وه که‌ته‌و‌یش فه‌لسه‌فه‌ی م‌یت‌اف‌یز‌یک‌ی ی‌ه‌ و‌یست‌و‌یه‌تی چ‌اره‌سه‌ری ک‌یش‌ی خ‌راپه‌بکات له‌د‌و‌نی‌ادا ،گ‌ر‌ینگ‌ترین تو‌زی‌نه‌یه‌ک‌یش له‌وب‌اره‌وه ک‌ت‌یب‌ی (داد‌گه‌ری خ‌وداوه‌نی) له‌ب‌ت‌یزی فه‌یله‌سوفه ،که‌ت‌ی‌یدا ب‌یرۆ‌کی ر‌ه‌خ‌ته‌گ‌رت‌نی ه‌ه‌له‌وش‌اند‌ۆ‌ته‌وه له‌سه‌رب‌وونی خ‌راپه

به‌لام سه‌یست‌می ب‌ور‌ژوازی وا‌وسف‌ی داد‌گه‌ری کرد‌وه که گ‌وزار‌شت‌یک‌ی ز‌ین‌د‌وه له‌ ت‌یک‌یر‌یه‌کانی د‌و‌نی‌ای سه‌رم‌ایه‌داری له‌سه‌ره‌ز‌ال‌بو‌ون به‌سه‌ر خاوه‌ن سه‌روه‌ت و‌سامانه‌کان‌دا و ب‌یرۆ‌که‌ی به‌گ‌ه‌رخ‌ست‌یان ،ئ‌ه‌وه‌سه‌ره‌رای‌ئ‌ه‌و بانگه‌ش‌انه‌ی ره‌واج‌ی بۆ‌پ‌یدا ده‌کن بۆ‌ئ‌ه‌و‌سیسته‌مه له‌داد‌گه‌ری‌دا به‌لام له‌واق‌ع‌ی‌دا پ‌راکت‌یک‌کرد‌ن‌یک‌ی رو‌وخ‌س‌اری په ،له‌راس‌ت‌ی به‌ئ‌ه‌و‌ی‌دا له‌ک‌ل ه‌رگ‌رت‌نی کاره‌کان‌ایه به‌ش‌یوه‌یه‌کی چ‌ل‌ی‌سانه‌له‌ل‌ای‌ین سه‌رم‌ایه‌دارانه‌وه به‌ش‌یوازی‌ک که‌ت‌یک‌گ‌یر‌د‌بن له‌گ‌ل ئ‌ه‌ود‌رو‌ش‌انه‌ی سه‌یسته‌مه‌که به‌زی‌کرد‌وونه‌ته‌وه

داد‌گه‌ر‌یش له‌چه‌م‌کی سۆش‌یالیستی دا‌بن‌زی‌اد‌کرد‌نی هه‌لی‌ج‌و‌ن‌یه‌که بۆ‌ته‌وا‌وی‌تا‌که‌کانی کۆمه‌لگا ل‌یک‌د‌راوه‌ته‌وه ،له‌گ‌ل مسۆ‌گ‌ه‌ر‌کرد‌نی م‌افه‌نا‌بو‌وری

و‌کۆمه‌ل‌ایه‌تی و‌که‌لت‌ور‌یه‌که‌نیان .ئ‌ه‌وتا‌کانه‌ی که‌ن‌ی‌ن‌م‌ایان بو‌ج‌یی‌ت‌یک‌ی کۆمه‌ل‌ایه‌تی د‌ی‌اری‌ک‌راوه‌یه له‌سه‌یست‌می فه‌ره‌چ‌ین‌یدا ج‌ی‌ا‌وا‌زن له‌چه‌م‌که‌که‌یا‌ندا بۆ‌داد‌گه‌ری له‌ته‌وا‌وی چ‌ینه‌کانی .تر‌له‌چ‌وار‌چ‌ۆ‌یه‌ی سه‌ن‌و‌ری یه‌ک ده‌وله‌ت‌دا له‌ه‌ز‌ری م‌ارک‌سی‌ی دا داد‌گه‌ری

ک‌ورت‌هه‌لد‌یت له‌که‌مایه‌سی په‌ به‌رده‌وامه

پ‌یوسته‌کان بۆگه‌شه‌سه‌ند‌نی کۆمه‌ل‌ایه‌تی

سه‌روشتی و‌قوتار‌کرد‌نی مرو‌ژه‌له‌به‌کاره‌ی‌انی

سود‌گه‌رایانه،م‌ارک‌سی‌زم و‌اده‌پ‌ینی داد‌گه‌ری

ن‌ایه‌ته‌دی ته‌نها له‌س‌ایه‌ی کۆمه‌لگ‌ای ش‌یوع‌ی

ی‌ه‌ونه‌ب‌یت ،که‌له‌و‌ی‌دا ه‌مه‌وف‌ۆ‌رمه‌کانی

.به‌کاره‌ی‌ن‌انی سود‌گه‌رایانه نام‌ین

ج- به‌کاره‌ی‌نان

ه‌مه‌و‌ان‌ی‌ینه ئ‌اس‌مانی و‌نا ئ‌اس‌مانیه‌کان

ئ‌ه‌وره‌نس‌یپه‌پ‌ان گ‌رتۆ‌ته‌به‌ر،ر‌ی‌یا‌زو ت‌ی‌ی‌وزه فه‌لسه‌فی و‌ مۆزالی و‌کۆمه‌ل‌ایه‌تیه‌کان‌یش ج‌ه‌خت‌یان له‌سه‌ر‌کرد‌ۆ‌ته‌وه ،ده‌ک‌رئ ج‌و‌نیه‌کی له‌رووی پ‌ی‌ت‌اله‌وه در‌وست ب‌یت،ئ‌ه‌و‌یش کات‌یک تا‌که‌کان یه‌ک‌سان

ده‌بن له‌سه‌رم‌ایه‌وه‌ه‌لو‌م‌ه‌رج‌ی واق‌ع‌ی‌ان‌دا،خ‌ۆ‌ده‌ک‌رئ له‌رووی بۆ‌ن‌ی‌شه‌وه ج‌و‌نیه‌ک بن ئ‌ه‌و‌یش کات‌یک له‌م‌اف و‌تر‌که‌که‌نیان‌ان‌دا له‌سه‌ره‌دم یاسا‌وه‌فرمانه‌گ‌شتیه‌که‌نا‌ند وه‌ک یه‌ک‌نب‌و‌ج‌یا‌و‌ازی نه‌ک‌ر‌یت له‌نیوان‌ی‌ان‌دا له‌رووی ره‌گ‌س‌و ئ‌ای‌ین و‌ نه‌ته‌وه یی و‌نا‌بن‌ز‌ایی و‌ م‌ال و‌شان و‌ش‌مو‌ک‌ه‌ت و‌نژ‌ادی‌وه که‌هه‌م‌ویان به‌ی‌یی توانا‌و کار‌و . به‌ره‌مه‌کان‌یه‌وه یه‌ک ش‌ت‌ین

ئ‌ه‌وه‌ش م‌انای چ‌و‌نیه‌کی نام‌ا‌زه‌یه

بۆ باری هاو‌ش‌یوه‌یی و‌کام‌لی تا‌که‌کانی کۆمه‌لگا،ش‌ای‌نه‌ی باسه‌ ر‌اس‌روه‌کان ره‌خ‌ته‌له‌د‌و‌نی‌ای ب‌ور‌ژوازی ده‌گ‌رن له‌به‌ره‌ئ‌ه‌وه‌ی ئ‌ه‌و‌سیسته‌مه بو‌ی‌اده‌ئ‌ن پ‌ره‌نس‌ی‌پ‌ی به‌کاره‌ی‌نان و ن‌یوه‌نداری چ‌ینه‌کان و ج‌ه‌خت ده‌که‌نه‌وه له‌سه‌ر ت‌یروان‌ینی م‌ارک‌سی

لیجدوان

شاشه‌ی ته‌له‌ف‌ز‌ی‌ونه‌وه چاود‌یری کار‌وباره‌کان ب‌ک‌من وه‌ک ئ‌ه‌وه‌ی که‌شتیه‌کو په‌یوه‌ندی به‌وانه‌وه ن‌ی‌ه‌، به‌لام ئ‌ه‌وه‌ی رویدا ته‌واو پ‌ت‌ه‌چ‌ه‌وانه بوو

له‌ژه‌ش‌دا به‌ره‌ژ‌ه‌ی یه‌که‌م جو‌ی حکومه‌ته‌کان‌و نارد‌نی فریا‌گ‌وزاری به‌په‌له‌و پ‌یکه‌ی‌ن‌انی هاو‌به‌ی‌مانیه‌تی مرو‌قی‌ه‌تی جه‌انی د‌ژ به‌گ‌اره‌ساته‌که له‌ل‌ای‌ن بۆ‌ش یاخود ج‌وج‌ۆ‌ی حکومه‌تی به‌ره‌ن‌ای‌ان نارد‌نی یارمه‌تی قه‌به به‌ه‌زی په‌یوه‌ندی میژوویی به‌ و‌لاته ل‌یق‌ه‌وما‌وه‌کانه‌وه گ‌ر‌نگ ن‌ه‌بوو، له‌گ‌ل ئ‌ه‌وه‌ی ئ‌ه‌وش گ‌ر‌نگ‌و پ‌ن‌ویست بوو به‌ها‌واتای گ‌ر‌نگ‌ی ج‌وج‌ۆ‌ی نه‌ته‌وه یه‌گ‌رت‌وه‌کان، به‌لام له‌ه‌مه‌وو ئ‌ه‌وانه گ‌ر‌نگ‌تر وه‌ک ئ‌ام‌ازه‌مان پ‌یدا در‌وست بوونی و‌یژدانی‌یک‌ی جه‌انی و گ‌ه‌رد‌ونی بوو که‌گه‌لان‌و رای جه‌انی ب‌ج‌و‌ل‌ین‌یت و کار له‌د‌و‌ور‌ترین مرو‌ژه‌ بکات ه‌ست به‌نازاری ن‌ز‌یک‌ترین ک‌س بکات

گ‌ر‌نگ‌تر له‌وه‌ دار‌مانی ت‌ی‌وزی م‌لم‌ل‌انی ش‌ارستانیه‌کان بوو له‌نیوان با‌کو‌رو با‌ش‌ور، له‌نیوان ده‌وله‌مه‌ند‌و هه‌ژاره‌کان ، له‌نیوان روژ‌تا‌واو ده‌وله‌ته‌که‌نی ت‌ری جه‌ان ،گه‌وره‌ت‌رین به‌ل‌گ‌ش له‌سه‌ر ج‌یا‌و‌ازی ن‌یوان بار‌ده‌و‌خی جه‌انی ئه‌مه‌رو د‌و‌ینی بر‌یت‌یه له‌وه‌ی که‌ته‌و کات‌ه‌ی بومه لهرزه‌یه‌کی گه‌وره رویداو تو‌کیۆ یاخود به‌ش‌یک‌ی گه‌وره‌ی لی خ‌اپ‌و‌کرد‌و ناگر‌که‌وت‌نه‌ویه‌کی گه‌وره تیادا هه‌ل‌گ‌رسا (ول له‌کو‌د‌یل‌)ی شاع‌یر تا‌که ئه‌وروی‌ه‌ک بوو له‌گ‌ل یا‌پ‌انه‌کان فرم‌یس‌کی ر‌شت، به‌لام ه‌نو‌وکه سه‌ره‌جمی گه‌لانی روژ‌تا‌وا له‌گ‌ل ل‌یق‌ه‌ما‌ره‌کانی با‌ش‌وری روژه‌ه‌لاتی ئاسیا هاوس‌وز‌یان نو‌اند

سه‌رچاوه

روژنامه‌ی ئه‌له‌ش‌ه‌رق ئ‌ه‌وسه‌ت

ن/ شاکر عزاوی

و/ دلشادی مه‌لا عه‌ولا

به‌شی دووم و کو‌تایی

دیوکراسی میتۆدیکى سیاسى یان

شینوازیك بو ژيانى نوێ

ده‌كړئ تېكرای ناماڅخه‌كانی دیموكراسيه‌ت

بهم جۆره‌ی خواره‌وه به‌ی‌ن گه‌رانوه بۆپ‌ره‌نس‌یپه‌سه‌ره‌کیی و‌ج‌وه‌ریه‌پ‌کان ئ‌ه‌وانه‌ی که م‌وماره‌سه‌ی ها‌ته‌دی هیوا‌کانی گ‌ل و‌گه‌ب‌شتی .به‌ژان‌یک‌ی خ‌ۆ‌ش و ز‌یز‌م‌ند ده‌سه‌پ‌ین گ‌ردن که‌چ‌کردن بۆسه‌روه‌ری

یاسا له‌گ‌ل له‌ته‌س‌تو‌گ‌رت‌نی به‌ره‌سه‌کان له‌ده‌وله‌ت‌دا به‌ره‌پ‌رس‌یاریه‌تی راسته‌وخ‌ویان له‌که‌له‌کان‌ی‌ان‌وه له‌به‌ج‌ی‌ه‌ین‌انی ناما‌څخه راگه‌یه‌ن‌راوه‌کان و‌م‌دانی کاره‌کان‌یان بۆچاوه‌د‌یری گ‌ل،که‌گ‌ل ده‌سه‌لات‌ی ه‌ش‌ته‌ن‌ه‌ویان یان در‌وخ‌ست‌ه‌وی‌ان ه‌یه له‌پۆسته‌کان‌یان له‌باری ر‌انه‌پ‌ر‌اند‌نی ئه‌ره‌که‌کان‌یان یان هه‌ل‌ب‌ژارد‌نیان له‌خ‌ولی .هه‌ل‌ب‌ژارد‌نی دووه‌م‌داک‌ه‌ی ت‌وان‌ان

ئاماده‌کردنی هه‌لی چوونیه‌ک

بۆبه‌ش‌دار‌یک‌ردن له‌ده‌نگ‌دان‌او ،ده‌ی‌ار‌یک‌رد‌نی

ده‌گ‌نگ‌گ

،به‌ش‌یوه‌یه‌کی یه‌ک‌سان له‌گ‌ل ها‌وت‌ا‌که‌یدا

به‌ک‌لی‌سی کرد‌نه‌وی

ناکۆکه‌سیاسیه‌کان به‌ی‌تی پ‌ره‌نس‌ی‌پ‌ی

رای زۆرینه له‌گ‌ل ر‌یز‌گ‌رتن له‌بۆ‌چ‌و‌نی

.که‌م‌ی‌نه‌ش

پ‌ش‌تیوانی کرد‌نی به‌ره‌ژه‌وه‌ندی

که‌م‌ی‌نه‌کان و زیاد‌کرد‌نی پاسه‌وان‌یه‌تی

پ‌یوست ب‌ی‌زاراست‌نی ن‌از‌ادی‌مه‌ده‌نیه‌کان

،وه‌ک ن‌از‌ادی را‌ده‌ره‌پ‌ر‌ین و کۆبو‌نه‌وه

م‌وم‌اره‌سه‌ی سه‌روته‌ن‌ای‌ینه‌که‌کان و

دام‌ه‌زارد‌نی پ‌ارتی سیاسی و سه‌ند‌یک‌او

.یه‌ک‌یت‌یه مه‌ده‌نیه‌کان

بلاق‌و‌ر‌ده‌وه‌ی پ‌ره‌نس‌یپه‌کانی

چوونیه‌کی و داد‌گه‌ری و‌چه‌سیان‌د‌نی ئه‌ره‌ک

،م‌افه‌گو‌جاوه‌کان به‌سه‌رتا‌ک و‌ده‌وله‌ت‌دا

م‌وم‌اره‌سه‌کرد‌نی گ‌ل

ب‌ه‌رو‌لی سه‌روشتی خ‌ۆ‌ی بو‌خ‌سه‌لس‌ته‌ی چ‌او‌یزه به‌سه‌ره‌به‌ج‌ی‌ه‌ین‌انی ده‌وله‌ت و ئ‌و‌رگانه‌کانی ج‌یه‌ب‌ج‌یک‌اری به‌و‌ی‌ود‌انگه‌ی به‌ره‌پ‌ری راسته‌وخ‌ویه له‌ده‌ست‌ن‌ی‌اش‌ان‌کرد‌نی نو‌ب‌نه‌ر‌کان‌ی‌دا،به‌ه‌مان ش‌ی‌وه‌خ‌م‌ل‌اند‌نی م‌اوه‌ی ده‌سته‌به‌ره‌کرد‌نی ئه‌ره‌که‌کان (ال‌ت‌ی‌زامات‌)ی‌ک‌و‌چ‌م‌ت که‌به‌ره‌وی بۆده‌ست‌ین له‌پ‌رو‌سه‌ی هه‌ل‌ب‌ژارد‌ندا

: به‌نام‌کانی دیموكراسيه‌ت پ‌یکه‌هات‌ه‌ی ق‌و‌چه‌کی (ه‌رم‌ی) بۆدیموكراسيه‌ت به‌چه‌م‌که‌کانی ر‌اپ‌ه‌راند‌نی هه‌ی‌د‌ن‌یک‌یان و له‌خ‌و‌گ‌رت‌نی له‌گ‌ل ه‌ند‌ی‌د‌یک‌ی ت‌ی‌ان‌دا ده‌رده‌کو‌ب‌یت که‌ته‌مانه‌ن

آ- ناز‌ادی

چه‌م‌کی ن‌از‌ادی به‌ی‌تی ج‌یا‌و‌ازی کۆمه‌ل‌گا‌کان و ئه‌وت‌یروان‌یانه‌ی له‌ل‌ای‌ن ب‌یر‌وار‌زان‌ی‌ان‌وه رو‌به‌رووی ده‌کر‌ت‌ه‌وه ج‌یا‌و‌ازی ت‌یده‌کو‌ب‌یت، ه‌هر‌یه‌ک‌یک له‌وان له‌چ‌وار‌چ‌ۆ‌یه‌ی گۆشه‌یه‌ک له‌گۆشه‌کانه‌وه له‌پ‌ه‌رواتی که‌سه‌و‌ردارو ن‌ز‌یکه د‌ۆگ‌اش